

האם נדה נכללת בעריות.

האם נדה ערוה.

קשה: הא קרא מפורש. אחרי מות (פרק י"ח פסוק י"ט, לשונו מובא לעיל), וקדושים (פרק כ' פסוק י"ח, לשונו מובא לעיל).

ר"ת (ס' הישר סי' פ' אות א') – "מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה לאפוקי נדה. אע"ג דכתיב בה אל אשה בנדת דותה לא תקרב לגלות וכו' אין התלמוד קורא ערוה אלא דלא תליא ביומי וטבילה".
שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט סוף אות ב') – "לא ידעתי מה הספק הרי התורה קראה גילוי ערוה מדכ' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה וכי יש מפורש מזה".
עי' ששבה"ל (פתיחה סוף ד"ה ובאתון) – "דנדה נקראת גילוי עריות והיא בכלל ערוה, וכ"כ הב"י (ס"ס קצ"ה) דחשיבא ערוה, והוא כדמשמע בקרא 'ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערוה' דנקראת ערוה".

י"ל, יש איסור ערוה ויש מקום ערוה.

מקום ערוה – או"ח (סי' ע"ד סעי' א', "דלבו רואה את הערוה אסור"), כי תצא (פרק כ"ג פסוק ט"ו, "וְהָיָה מִתְּחִילָה קְדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה כָּךְ עֲרֹנוֹת דָּבָר וְנִשָּׁב מֵאַחֲרֶיהָ").

איסור ערוה – אה"ע (סי' קי"ט סעי' ג', "לא יגרש אדם אשתו ראשונה, אלא אם כן מצא בה ערות דבר"), כי תצא (פרק כ"ד פסוק א', "וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא מִן בְּעִינָיו כִּי מִצָּא כֶּה עֲרֹנוֹת דָּבָר").
אחרי מות (פרק י"ח פסוק י') – "עֲרֹנוֹת פֶּת בִּנְדָה אוֹ בֵּת בְּתָד לֹא תִגְלֶה עֲרֹנוֹתָ כִּי עֲרֹנוֹתָ הִנֵּה".

אין דבר שבערוה פחות משנים (גיטין דף ב:), האם נדה מקרי דבר שבערוה [נ"מ, נאמנות רופא].
הוי ערוה.

רשב"א (חולין דף י: ד"ה ונשים) – "נ"ל דאיצטריך קרא דוספרה לה משום דהוי דבר שבערוה דבעלמא אין פחות משנים והכא בודקת וסופרת לעצמה ונאמנת".

עי' חזו"א (אה"ע סי' כ' ס"ק י"א ד"ה וראיתי) – "דבהדיא מבואר ברשב"א ריש גיטין כל' התו' דהוי ס"ד דנדה הוי דבר שבערוה, ומש"כ בחולין י' דהוי דבר שבערוה ר"ל דבעצם הוי ערוה וחדשה תורה לענין נאמנות דהוי כאיסורא דעלמא, וע"א נאמן בנדה בין להקל בין להחמיר".
אינו ערוה.

ר"ת (ס' הישר סי' פ' אות א') – "וכן אין דבר שבערוה פחות משנים אין חזקת נדה בכלל ולא ספירתה".
נב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – לשונו מובא לקמן.

הגר"י יצחק אלחנן (שו"ת מור ואהליות, אהל ארץ נוד סי' קצ"ה ד"ה אחד"ש) – "נדה אין זה בכלל עריות דהא קימ"ל אין דשב"ע פחות משנים ונדה נאמנת כדין כל ע"א נאמן באיסורין".

מור ואהליות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג) – "ורק לענין נאמנות לא הוי דשב"ע עי' תוס' גיטין ב' ע"ב ד"ה הוי דשב"ע".

אג"מ (יו"ד ח"ד סי' י"ד סי' קפ"ה סוף סעי' ג') – "דלענין זנות שהוא להוציא מבעלה הרי הוא דבר שבערוה, שעיקר דין שנים נאמר בסוטה ליאסר לבעלה, (סוטה ב' ע"ב), אבל לומר שהיא נדה אין זה דבר שבערוה".

עי' הגרשז"א זצ"ל (נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב סוף הע' ג', דפו"ח יו"ד סי' קצ"ה ס"ק י"א אות ד' ד"ה אך [עמ' רי"ז], שולחן שלמה נדה פרק א' סעי' ב') – "יתכן דאף שלענין נאמנות של עד אחד אין זה כדבר שבערוה וחשיב רק כחלב ודם".

טהרת הבית (הקדמה עמ' י"א, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ב') – "וכן עיקר".

וכן כמה פוסקים לקמן.

דעת תוס' (גיטין דף ב: ד"ה הוי) – "אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה ויש לומר דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה".

הוי ערוה.

מעיל צדקה (סי' ל"ד ד"ה אך, ד"ה מכל) – "מוכח להדי' דס"ל להתו' דגם נידה מקרי דבר שבערוה אלא שהאמינתה התורה לספור לעצמה ואף שלשנא של התוס' משמע דהוי ס"ד דהוי דבר שבערוה אבל אין האמת כן י"ל דכוונת דס"ד דהוי דבר שבערוה וצריך שנים קמ"ל דנאמן באחד".

המקנה (קידושין דף סו. רד"ה סמוך) – "כמ"ש תוס' בריש גיטין דמוכח מקרא דוספרה לה דנאמנת אשה על הספירה אע"ג דנדה הוי דבר שבערוה".
המקנה (קידושין דף סה: תד"ה נטמאו) – "לפמ"ש תוס' בריש גיטין בד"ה ע"א וכו' דנדה הוי לי כדבר שבערוה".
אינו ערוה.

מהרי"ק (שרש ע"ב ד"ה אלא) – "וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה עכ"ל התוספות משמע דאי נדה חשיב כמו דבר שבערוה לא הוה מהימנה".

נוב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – "שהתוס' בריש גיטין דף ב' ע"ב כתבו בד"ה הוי דבר שבערוה וכו' דאיצטריך בנדה וספרה לה דס"ד דנדה חשיב דבר שבערוה, ואף דבאמת נדה לא חשיב דבר שבערוה אף שהיא בכרת וכדמוכח מלשון התוס' שכתבו דהוה ס"ד בנדה וכו' משמע שהאמת אינו כן היינו משום דעכ"פ תפסי בה קידושין והולד כשר ויש היתר לאיסורה ע"י טבילה אבל שאר עריות כולו לענין זה דבר שבערוה נינהו ואין דבר שבערוה פחות משנים".

רע"א (ח"א סי' קכ"ד ד"ה אולם מסוף, בס' זכרון וזאת יהודה עמ' נ"ג) – "מסוף דברי תוס' נשמע בהיפוך מדכתבו דאצטריך וספרה לה דס"ד דהוי דבר שבערוה מבואר דאלו היה דבר שבערוה לא היתה נאמנת, אף דליכא חזקת איסור".

כת"ס (גיטין דף ב: ד"ה והנה המהרי"ק) – "דבאמת נדה לאו דב"ע הוא וצריך וספר' לה דה"א שיהי' כערוה קמ"ל כנ"ל".

חמד שלמה (גיטין דף ב: ד"ה אמנם).

בית שלמה (אה"ע סוף סי' ל"ה ד"ה תבנא) – "כ' בס' המקנה ... ומאוד אני תמה על הגאון הזה. דמתוס' הנ"ל שלפנינו איפכא מוכח דכ' דהוי ס"ד דהוי דבר שבערוה. ש"מ דהאמת אינו כן".

מלבושי יו"ט (יו"ד סי' ו' ד"ה ועוד אפשר) – "דעת הרשב"א בחולין ... וכן הביאו האחרונים בשם הגאון בעל מעיל צדקה. וכ"כ הגאון בעל המקנה קדושין (סו) דדעת התוס' ריש גיטין הוא דנדה הוה דבר שבערוה ... אך האחרונים השיגו ע"ז וכתבו דדעת התוס' ריש גיטין אינו כן. מדכתבו ס"ד דהוה דבר שבערוה. וכן מבואר בדברי מהרי"ק".

מהרש"ם (ח"ב סי' קפ"ב, מפתחות) – "התוס' בגיטין (דף ב' ע"ב) ד"ה הוי ... הדבר ברור דלמסקנא לא הוי דשב"ע וכן מצאתי בספר הישר לר"ת בענינים שונים שבסופו (דף פ"ג ע"ד) שהאריך להוכיח בראיות דנדה לא הוי דשב"ע".

מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג), לשונו מובא לעיל.

הגר"י צחק אלחנן זצ"ל (שו"ת מור ואהלות, אהל ארץ נוד סי' קצ"ה ד"ה אחד"ש) – "בתוס' גיטין דף ב' ע"ב ד"ה הוי דשב"ע דנדה לא הוי דשב"ע".

אתון דאורייתא (כלל כ"א ד"ה ועיין) – "מתוס' גיטין ד"ב ע"ב ד"ה הוי דמוכח מדבריהם דנדה לא חשיב דשב"ע".

קובץ ביאורים (גיטין אות א') – "תוס' ד"ה הוי ... וי"ל דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה עכ"ל ... לא הוי איסור נדה דשב"ע".

חזו"א (אה"ע סי' כ' ס"ק י"א ד"ה גמ) – "וגם דעת תו' גיטין ב' ב' ד"ה הוי, מבואר דאין ע"א נאמן בדבר שבערוה אפי' לא אתחזק, דהקשו אי ע"א נאמן באיסורין אפי' אתחזק אמאי אצטריך וספרה, [פי' דא"כ אי אפשר לומר דיליף מוספרה דהא התם לא אתחזק כמש"כ בד"ה ע"א]. ותירצו דס"ד דחשוב כמו דבר שבערוה, וא"כ מבואר דבדבר שבערוה אפי' לא אתחזק אין ע"א נאמן, וכ"כ הגרע"א בתשובה סי' קכ"ד".

דברות משה (גיטין פרק א' סי' י"ד הע' י"ז) – "דכתבו התוס' ... דמשמע דבאמת אין לנדה דין דבר שבערוה".

טהרת הבית (הקדמה עמ' י"א, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ב').

מראי מקומות – יהודה יעלה (ח"ב סי' קפ"ג, סי' קפ"ד), ט"ז וש"ד השלם (סי' קצ"ה שפ"ח ס"ק נ"ו).
ציץ אליעזר (חי"ז סי' ל"ב אות ד', חי"ח סי' כ"ו אות ב') – "ואילו מדברי התוס' בגיטין סבור היה הגרי"א ז"ל שכן יש הוכחה ברורה דס"ל דלא הוה דשב"ע ממ"ש בלשון דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה, כדביארתי בספרי שם, ולכן צירף זה לצדדי ההיתר שכתב בנידונו שם, ואמנם בעל המחבר

מר ואהלות שמביא בדבריו דברי הגרי"א ז"ל מעורר עליו בשולי המכתב די"ל דרך לענין נאמנות כתבו התוס' כן. וכן כותב לעיל מזה בסימן קפ"ג אות י"ג ע"ש."

בגלוי עריות יש דין יהרג ואל יעבור, האם נדה מיקרי גלוי עריות.

1. יהרג.

(א) רא"ה הו"ד בריטב"א (פסחים כה. ד"ה וכתב) – "הרא"ה ז"ל דגילוי עריות ... כגון ישראל שבא על אחת מן העריות או על הנדה".

(ב) עי' רש"י (גיטין דף ו: ד"ה גילוי, כדאי' באתון דאורייתא) – "גילוי עריות: כשמגיע זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבלתי ומשמשו נדה".

(ג) ב"י (סי' קצ"ה ס"ק י"ז) – "דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש בו פיקוח נפש אפשר דאסור משום דהוי אביזרא דגילוי עריות וצ"ע".

(ד) רדב"ז (סי' אלף ע"ו) – "הרי ערוה וכל אביזרהא אמרינן ימות ואל יעבור מההיא עובדא דההוא דהעלה לבו טינא".

(ה) הו"ד בפת"ת (סי' קצ"ה ס"ק ט"ו).

(ו) ש"ך (סי' קצ"ה ס"ק כ') – "אם החולה מסוכן ואין שם רופאים ... להרמב"ם דנגיעת ערוה אסורה מן התורה הכא אע"פ שיש פיקוח נפש אפשר דאסור משום אביזרא דג"ע וצ"ע עכ"ל ב"י".

(ז) תפארת ישראל (סי' קצ"ה ס"ק ו') – "והוא בכלל ג"ע ... וניתנה להיות בכלל יהרג ואל יעבור".

(ח) גרא (סי' קצ"ה ס"ק כ') – "דאפי' בפיקוח נפש אסור כמ"ש בפ"ב דפסחים (כ"ה א') בכל מתרפאין חוץ כו' ובעצי אשירה ליכא אלא לאו בעלמא אלמא אפילו לאו דג' עבירות אין מתרפאין בהן".

(ט) ח"א (כלל כ"א סעי' י"ג) – "וג' מסירות נפש הן. א' ע"ז, גלוי עריות, שפיכות דמים, אפי' בצנעה ואפי' אם מכיין להנאת עצמו ולא להעבירו על דת, מחויב למסור עצמו למיתה. ולא על הבעילה לבד, אלא אפי' על חיבוק ונישוק של כל העריות או נדה שאין בה אלא לאו, אפ"ה הדין דיהרג ואל יעבור".

חכ"א (כלל פ"ח סעי' א') – "אפילו פנויה והיא נדה או גויה אף על פי שהוא מסוכן למות מוטב שימות".

(י) חופת חתנים (סי' א') – "כי הוא בכלל ג"ע אשר קיימ"ל יהרג ואל יעבור".

אור גדול (סי' א' ז' - ב' ד"ה וגם, ט' - ב' ד"ה ובעיקר).

(יב) מנ"ח (מצוה רצ"ה אות כ"א) – "נדה דהיא מחייבי כריתות והיא בכלל עריות המבוארים בפרשת אחרי מות, אף שקידושין תופסין בנדה כמבואר ביבמות מ"ט ע"ב מ"מ לענין זה הויא בכלל ערוה שיהרג".

(יג) לחם ושמלה (לחם ס"ק ט') – "וכתב בפלתי ... והיא לא טהורה מטומאתה ... וניתן להיות בכלל יהרג ואל יעבור".

(יד) חפץ חיים (ס' המצות הקצר ל"ת קל"ב סוף ד"ה והנה, נדחי ישראל פרק מ"א אות כ"ג ד"ה והנה) – "ואיסור נדה מפורסם בכל ישראל ... ואפילו אם יכפוהו עכו"ם לזה, צריך למסור נפשו ולא יעבור על זה - שהוא שקול כמו עבודה זרה".

חפץ חיים (אהבת חסד ח"ג פרק ו' בהג"ה א') – "דבתולות דידן בכלל נדות הם ... שצריך להרג ולא לעבר עליהן".

חפץ חיים (נדחי ישראל פרק י"ט אות ב', עי' שם ריש פרק כ"ד) – "עם נדות ועריות ונכריות ועוברים ברצון נפשם על עבירה חמורה כזה, שהדין דצריך להרג ולא לעבר אפילו אם רוצים לאנסו. וגם חיב כרת על איסור זה".

חפץ חיים (בית ישראל פרק ג' אות ד', אגרות ומאמרי ח"ח מילואים אות ד') – "דבר הידוע לכל בן תורה כי נדה היא בכלל עריות שהיא אחד משלשה עבירות שמחויב כל איש ישראל למסור נפשו להריגה ולשריפה שלא לעבור עליהם והם ע"ז ג"ע וש"ד ... והוא מפני שפגם הנפש מאלו העונות גדול כ"כ, שמוטב לו לאדם למות ולא לעבור".

חפץ חיים (טהרת ישראל פרק ד') – "וידוע דאיסור נדה אפילו היא אשתו הוא בכלל עריות כמפורש בתורה וגמ' ופוסקים. ולא דוקא על הבעילה לבד אלא אפילו על חיבוק ונישוק של כל העריות או נדה אפ"ה הדין דיהרג ואל יעבור דכל דבר שהוא אסור משום ע"ז וג"ע וש"ד אפילו אין בו מיתה אלא לאו בעלמא מחוייב למסור עצמה למיתה".

ע' מ"ב (סי' ע"ה ס"ק י"ז) – "וכן פנויה שהיא נדה מכלל עריות היא ובתולדות דידן כולם בחזקת נדות
הן משיגיע להן זמן וסת".

(טז) מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ב, אות י"ג).
(טז) טהרת ישראל (הקדמה אות ג') – "אפילו על חיבוק ונישוק של נדה הדין דיהרג ואל יעבור אף שרוצים
לאנסו".

(יז) קובץ הערות (סי' ג' אות י').
(יח) שערי טוהר (שער א' סעי' י"א) – "חיבוק ונישוק בנדה אסור מה"ת ואפשר שהוא בכלל יהרג ואל
יעבור".

(יט) חבלים בנעמים (ח"ג סי' נ"ה) – "פשוט דנדה הוי ערוה כמ"ש ביבמות נד. אשכחן נדה שאר עריות
מנלן, וכ"כ רמב"ם פ"א מאישות ה"ה כל שחייב על ביאתו כרת והם האמורות בפ' אחרי מות הן
הנקראים עריות, וכ"כ בפ"ד שם הי"ב המקדש אחת מן העריות לא עשה כלום שאין קדושין תופסקים
לערוה חוץ מן הנדה, וכ"כ בפ"ד מה' א"ב ה"א הנדה הרי היא כשאר העריות המערה כו'. ובס' חלקת
יואב חיו"ד סי' כ"ט כתב דנדה אינה ערוה ומביא רא' מירושלמי פ"ז מסנהדרין ה"ה דנדה אסורה רק
משום טומאה. ואי אפשר לומר כן, דהוא נגד המבואר למעלה. ומ"ש בירושלמי שאין חייבים עליה אלא
משום טומאה, הפירוש אף דנדה היא ערוה מ"מ לא דמי לכל העריות, דבכולם אין קדושין תופסין
משא"כ נדה, וכמ"ש מראה הפנים שם. וא"כ נדה בכלל גילוי עריות שלא הותר משום פקוח נפש וכ"כ
ריטב"א ... וכ"כ ש"ך שם סק"כ".

(כ) דברות משה (גיטין סי' י"ד הע' י"ז, ע' אג"מ יו"ד ח"א סוף סי' נ"ה) – "שלענן יהרג ואל יעבור
משמע שנדה נמי בחשיבות ערוה".

(כא) בני בנין (ח"א סי' ל"ט ד"ה וכיון) – "שו"ת פני יהושע ... לפי דעתו אפילו בתשמיש נדה ליכא יהרג
ואל יעבור ונהי שאין מורים כן על כל פנים ליהוי כסניף".

(כב) שבט הלוי (ח"ו סי' קי"ט אות ב', ששבה"ל סי' קצ"ה סעי' ט"ז ס"ק ב') – "דודאי בכ"מ מוכח דהוא
גילוי עריות וכמ"ש כ"י יו"ד סי' קצ"ה ועוד דיהרג ולא יעבור - והגר"י ענגיל בספרו הנ"ל העיר
מגיטין ו' ע"ב כל המטיל אימה יתרה בתוך ביתו לבסוף בא לידי שפיכת דמים - לגילוי עריות - ופי'
רש"י גילוי עריות אם בא זמן טבילתה בעת צינה והיא יראה לומר לא טבלתי ומוכח דנדה נקרא ג"ע
יע"ש".

(כג) הגר"א בנצצל שליט"א (משנת יוסף חכ"ה סי' כ"ח) – "והנה כתב הרמב"ם פ"ד מהל' איסור"ב ה"א,
הנדה הרי היא כשאר כל העריות וכו', ושם והנה בהל' יא כתב נדה והוא הדין בשאר עריות, ובפ' כא
ה"ד כתב נדה ואע"פ שהיא ערוה, ובפ' כב ה"א כתב עם ערוה וכו' חוץ וכו' נדה. הרי דעת שפתיו ברור
מללו דנדה מאיסורי עריות היא".

(כד) שיעורי טהרה (פרק א', עמ' ט"ו) – "ולדעת רוב הפוסקים חומר איסור נדה כחומר שאר עריות שיהרג
ואל יעבור וכן בנדה, ודלא כשו"ת פני יהושע".

(כה) תורת היחוד (פרק א' הע' ב' ד"ה אכן).

(כו) בדה"ש (סי' קפ"ג בי' עמ' ג') – "כתב הב"י ... יהרג ועל יעבור שאם מאנסים אותו לבא על הנדה חייב
למסור נפשו על זה".

(כז) פתחי הלכה (ארטסקרול, עמ' מ"ח).

(כח) הגר"ש איידר זצ"ל (ח"א עמ' ג', סוף ח"ב סוף הע' תכ"ג).

(כט) דרכי טהרה (עמ' נ"ה, מכתב בציץ אליעזר חט"ז סי' ע' אות ב') – "ג' עבירות שעליהן 'יהרג ואל
יעבור', ולא עליהן בלבד, אלא אף על אביזריהן (עבירות השייכות אליהן) ואחת מג' אלו היא: 'גילוי
עריות' ובכלל עריות גם הנדה".

(ל) יסוד הטהרה (פרק ב' הע' א') – "ויש בזה יהרג ואל יעבור".

(לא) מלבושי מרדכי (צניעות ודרכי קדושה סי' ח' סעי' ג', יחוד סי' י"ב סעי' א').

2. יעבור.

(א) שו"ת פני יהושע (ח"ב סי' מ"ד) – "פשיטא דאינה בכלל ג"ע".

(ב) הו"ד בקול סופר (על משניות בח"ת שבסוף הספר בסוגיא דמאכילין קל קל אות י').

(ג) תורה לשמה (סי' תצ"ד) – "לענין הלכה אם בא לשאול צריך להורות לו דאין זה בכלל יהרג ואל יעבור שגם מר"ן ז"ל לא קאמר אלא בדרך אפשר".

(ד) דעת תורה (סי' קצ"ה סעי' י"ז, מהרש"ם ח"ב סי' קפ"ב במפתח, נחל ברית קונ' דברי שלום אות ל"ט) – "עי' תשו' פנ"י ... והעלה דנדה אינה בכלל גילוי עריות".

(ה) עי' אבני נזר (יו"ד סי' תס"א אות י') – "קשיין לי דברי הב"י ... נדה שאין בה דין זה אין מצילין אותו בנפשו ואינו בהקישא דרוצח ויעבור ואל יהרג גם אין שייך בו אביזריהו דג"ע כיון דאיסור אחר הוא לגמרי וצע"ג".

(ו) חלקת יואב (יו"ד סי' כ"ט בהג"ה) – "ולפלא לי על הש"ך ביו"ד סוס"י קצ"ה דסובר דבנדה יהרג ואל יעבור. והוא פלא דודאי כיון דקידושין תופסין בה אינה ערוה כלל, וכמו שהבאתי בפנים בשם הירושלמי דנדה לא יקרי ערוה. דהרי חזינן דלא נקראת זונה. וכן הוא במקנה סוף האומר דבנדה לא ניתן להצילו בנפשו, ודברי החת"ס באה"ע סי' ק"ס שכתב להיפוך. תמוהין".

(ז) עי' הגרש"א זצ"ל (נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב סוף הע' ג', דפו"ח יו"ד סי' קצ"ה ס"ק י"א אות ד' ד"ה אך [עמ' רי"ז], שולחן שלמה ערך רפואה ח"ג עמ' מ', נדה פרק א' סעי' ב', עי' עיונים סי' קצ"ה על סעי' י"ד [עמ' ש"ט]) – "יתכן דאף שלענין נאמנות של עד אחד אין זה כדבר שבערוה וחשיב רק כחלב ודם וכן גם לענין יהרוג ואל יעבור".

(ח) ציץ אליעזר (ח"ו סי' מ' פרק א' אות י"ז, חט"ז סי' ע' אות ב', ח"ז סי' ל"ב אות ד', ח"ח סי' כ"ו אות ב', ח"כ סי' ל"ו אות א', נשמת אברהם ח"ג סי' כ"ב הע' ג' ד"ה ועיין) – "אולם למעשה אין זה משנה ממה שכתבתי בדברי שם בעיקרה של זאת ההלכה אם נדה בכלל עריות, ואפילו אם נניח שהח"ח ז"ל כוון בדבריו בקונטרסיו להלכה למעשה בזה, ולא לשם זירוז לשמירת קיום מצוה חמורה זאת (כי איננו מצטט שום מקורות לקביעתו בזה), אפ"ה עם כל הכבוד אין בזה בכדי לשנות ממה שקבעו בזה אחרת גדולי ואדירי פוסקים אחרים קדמונים ואחרונים, ולשלול האפשריות להסתמך עליהם כאשר הסתמכתי ובססתי עליהם את דברי שס"ל במפורש שנדה איננה בכלל עריות שדינם ליהרג ולא לעבור ושעל אחת כמה שלא חל הדין הזה לגבי קריבה כחיבוק ונישוק, הלא המה: שו"ת פני יהושע, שו"ת זרע אמת, שו"ת מהרש"ם שו"ת שם אריה, ואחרון אחרון גאון הדורות הגרי"א ז"ל מקאוונא".

(ט) טהרת הבית (הקדמה עמ' י"ב, ח"ב עמ' רכ"ג, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ג', ח"ט או"ח סי' ק"ז אות ב') – "מ"ש בסי' קפג סעיף טז, שאיסור נדה הוא בכלל גילוי עריות, שנאמר עליהן 'יהרג ואל יעבור', הנה הארכתי בזה בספרי שו"ת יביע אומר ח"ו (חיו"ד סי' טו) ובטהרת הבית ח"א בהקדמה, ומכל מקום הבאתי שם דעות הרבה פוסקים דס"ל דנדה אינה בכלל גילוי עריות לענין יהרג ואל יעבור, כיון שאין הולד ממזר. וכן פסק הגאון רבי יצחק אלחנן בתשובה שהובאה בספר מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קצה) דנדה לא הויא כדבר שבערוה ואינה בכלל דין עריות. וכ"כ הגר"י ענגיל בספר אתון דאורייתא (כלל כא) והוכיח כן מהירושלמי (פ"ז דשבת ה"ב). וכן הוכיח בשו"ת חלקת יואב (חיו"ד סי' כט). וע"ע בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' תסא אות י'). ועכ"פ נקטינן בכל מה שפסק מרן להקל בדיני נדה, שכן הלכה ומורין כן, אפילו לכתחלה. ולא כשאר דיני עריות. וכן העלתי שם. וע"ע בטהרת הבית ח"ב (במשמרת הטהרה עמוד רכג). ודו"ק".

(י) הר"א כהן (משנת יוסף ח"ט עמ' ק"ט תגובה ט', עי' המשביר ח"א עמ' רנ"ה אות ה').
3. מראי מקומות – דרכ"ת (ס"ק ט"ו, סי' קנ"ז ס"ק ו'), שערי טהר (ח"ו סי' ו'), ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ה שפ"ח ס"ק נ"ז).

(א) חת"ס (אה"ע ח"ב סי' ק"ס ד"ה והנה) – "והנה הב"ח בח"מ סי' פ"ז שדא ב' נרגא בהך שבועה שעל אתנן כי כל נשים שלנו שהם פנויות נדות הן וקים לי' בדרכא מיני' וש"ך שם סקנ"ח תמה עליו דהא לא קי"ל כר"נ בן הקנה שהי' עושה יום הכפורים כשבת ולפע"ד טעמ' דהב"ח משום דניתן להצילו בנפשו ובחידושי הארכתי ואין כאן מקום להאריך ואין לנו אלא דברי רמ"א שישבע".

(ב) הגר"ש קלוגר זצ"ל (חכמת שלמה יו"ד סי' קנ"ז, שנות חיים קונ' פרט ועוללות ע"ד-ג' ד"ה והנה) – "דהוי פלוגתא הפוסקים".

(ג) חזקת טהרה (סי' קצ"ה סעי' י"ז סוף ס"ק ג') – "ובעיקר הענין דמשהו לנדה כערוה, עיי' בספר חלקת יואב ח"ד סי' כ"ט בהגה שם, דלכאורה דעת הרמב"ם ז"ל אינו כן עיי"ש".

ב. גדר של ערוה.

תלוי בקורבה – תוס' הרא"ש (יבמות דף ב. ד"ה ואחות, "נדה כ"ע אסורה ולא מקריא ערוה דאינה אסורה משום קורבא").

תלוי בפגם ומיתה [גבי יהרוג ואל יעבור] – רא"ה, הו"ד בריטב"א (פסחים דף כה. ד"ה וכתב, "הרא"ה ז"ל דגילוי עריות דאמרינן להיות בחומרא זו דווקא היכא דאיכא איסורא דאורייתא במיתה או כרת ואיכא פגם אחרים").

תלוי אם קדושין תופסין [גבי דבר שבערוה] – מרדכי (קובץ ביאורים גיטין אות א', "והנה בטעמא דהא מילתא לפי האמת אמאי לא הוי איסור נדה דשב"ע, נלע"ד לפי משמעות דברי המרדכי בפ' מצות חליצה דהא דאיסור יבמה לשוק אי הוי דשב"ע או לא, תלוי במחלוקת רב ושמואל אי קידושין תופסין ביבמה או לא. וא"כ ה"נ בנדה דקידושין תופסין בה לא הף דבר שבערוה". עי' ברע"א סי' קכ"ד ד"ה אמנם, "מלשון המרדכי יש להסתייע לרומעכ"ת נ"י דמשמע דהטעם כיון דחמור כעריות דאין קדושין תופסין, משמע היכא דקדושין תופסין לא מקרי דבר שבערוה"), חלקת יואב (יו"ד סי' כ"ט בהג"ה ב', "ולפלא לי על הש"ך ... דודאי כיון דקידושין תופסין בה אינה ערוה כלל").

חיוב כרת ומיתה, וגם אם קדושין תופסין בה [גבי דבר שבערוה] – נב"ק (אה"ע סי' נ"ה, "כל חייבי כריתות דבר שבערוה המה בלי ספק ... ואף דבאמת נדה לא חשיב דבר שבערוה אף שהיא בכרת וכדמוכח מלשון התוס' שכתבו דהוה ס"ד בנדה וכו' משמע שהאמת אינו כן היינו משום דעכ"פ תפסי בה קידושין והולד כשר ויש היתר לאיסורה ע"י טבילה אבל שאר עריות כולו לענין זה דבר שבערוה נינהו ואין דבר שבערוה פחות משנים").

ג. האם דבר שבערוה תלוי ביהרג ואל יעבור.

1. תלוי זה בזה.

א) אתוון דאורייתא (כלל כ"א ד"ה ועיין, גליוני הש"ס גיטין דף ב:) – "דנדה לא מקרי ערוה רק איסור גרידא ונ"מ לענין יהרג ואל יעבור ולענין אין דשב"ע פחות משנים".

ב) דובב מישרים (ס' זכרון זכר שלמה עמ' תע"ח).

ג) עי' שבט הלוי (ח"ו סוף סי' קי"ט).

ד) דברי מרדכי (גיטין סי' ז').

ה) טהרת הבית (עמ' י"ב, יביע אומר ח"ו יו"ד סי' ט"ו אות ג') – "אי נדה הויא דבר שבערוה איכא נ"מ טובא אי אמרינן גבי נדה יהרג ואל יעבור או לא. וי"ל".

ו) אוצר מפרשי התלמוד (גיטין דף ב:).

ז) מראה מקום (גיטין דף ב:).

2. אינו תלוי.

א) מור ואהלות (אהל ארץ נוד סי' קפ"ג אות י"ג, סי' קצ"ה ד"ה אמר) – "דנדה מקרי ג"ע ... ורק לענין נאמנות לא הוי דשב"ע".

ב) דברות משה (גיטין פרק א' סי' י"ד הע' י"ז, הע' קס"א) – "הא דכתבו התוס' לתרץ הקושיא אי ע"א נאמן בשאר איסורין אפילו איתחזק איסורא ולא בידו אמאי איצטריך וספרה לה לעצמה משום דס"ד דחשיב כמו דבר שבערוה, דמשמע דבאמת אין לנדה דין דבר שבערוה, אף שלענין יהרג ואל יעבור משמע שנדה נמי בחשיבות ערוה, הוא משום דס"ד משום חומר האיסור שהוא ממושעין בגופן דנחשב חמירי משאר עבירות דהן בכרת ואף במיתה, ואף דבר"ה דף י"ז איתא דפושעי ישראל בגופן אמר רב דהוא קרקפתא דלא מנח תפילין ועל פושעי אוה"ע בגופן אמר רב דהוא בעבירה דעריות, ודאי דגם בישראל הוו פושעין בגופן בעריות והוא עוד כ"ש מאוה"ע אבל בישראל איכא גם קרקפתא דלא מנח תפילין בכלל פושעין בגופן, שלכן גם נדה שג"כ היא מאיסורי ביאה ובחיוב כרת הן בחומר זה דבעי שני עדים והוצרך קרא דוספרה לה לומר שנאמנת ככל איסורין משום דזה שבעינן שני עדים בדבר שבערוה הוא משום דהוא חדוש דבר שזה לא שייך בנדה אלא בגיטין וקידושין וזנות דא"א להאסר על בעלה".

ג) הגר"א נבנצל שליט"א (משנת יוסף חכ"ה סי' כ"ח) – "ולענ"ד אין סתירה מדברי תוס' לדברי מרן, דתוס' דנו אם יש לה דין דבר שבערוה ולענ"ד להצריך שנים עדים כדילפינן מממון, ועל זה אמרו דאין

זה דבר שבערוה אלא רק ס"ד דהוי דבר שבערוה, ולא בעינן כאן תרי לקיום הדבר, כמו שבמיתת הבעל לא בעינן עדי קיום אף קודם תקנת חז"ל, וגם עדי בירור לא בעינן דאין כאן הוצאת אשה מבעלה או הכנסתה. ולומר על פלונית רואה מ"ת ועל בעלה להוציאה, באמת י"ל דהוי דבר שבערוה ובעי תרי. משא"כ מרן לא דיבר בענין עדות אלא בדין נדחה מפני פקוח נפש או לא".

3. מראי מקומות – ציץ אליעזר (חי"ח סי' כ"ו אות ב', לשונו מובא לעיל), ט"ז וש"ך השלם (סי' קצ"ה שפ"ח סוף ס"ק נ"ז).

(א) נב"ק (אה"ע סי' נ"ה) – "ועיקר דבר שבערוה ילפינן מכי מצא בה ערות דבר והיינו אשה שזינתה תחת בעלה והיא באמת אינה ערוה גמורה דאטו אשה שזינתה היא בכרת על בעלה הא ודאי שאין בה כרת **אבל טומאה כתיב בה כערייות** ולכן מיחשב דבר שבערוה".

(1) אין ראיה מכאן, מטומאה (אין דבר שבערוה פחות משנים) ליהרוג ואל יעבור [דלא כר' יוסף ענגיל זצ"ל לעיל. ממילא, אין ראיה מהרשב"א, ותוס', ור"ת - שנדה אינו יהרוג ואל יעבור].